

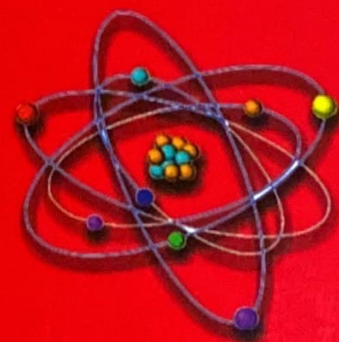

Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Hərbi Akademiyası

MİLLİ TƏHLÜKƏSİZLİK VƏ HƏRBİ ELMLƏR

elmi-praktik jurnal

Bakı - 2015

№ 1 (1)

Milli təhlükəsizlik və hərbi elmlər, 2015-ci il, №1 (1)

Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi
Silahlı Qüvvələrin Hərbi Akademiyası

MİLLİ TƏHLÜKƏSİZLİK VƏ HƏRBİ ELMLƏR

Elmi- praktik jurnal

2015-ci il, №1 (1)

**“ÖLKƏMİZDƏ GÜCLÜ ORDU
YARADILMIŞDIR VƏ
BU PROSES DAVAM
EDƏCƏKDİR”**

*İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti,
Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı*

**“Milli təhlükəsizlik və hərbi elmlər”
elmi-praktik jurnalının ilk nəşrində**

**Azərbaycan Respublikası
Silahlı Qüvvələrinin
Hərbi Akademiyasında**

16 may 2015-ci il tarixində

**“HƏRB ELMİNİN İNKİŞAF
PERSPEKTİVLƏRİ”**

**mövzusunda keçirilmiş elmi-praktik
konfransın materiallar toplusu
çap olunmuşdur**

*Milli təhlükəsizlik
və hərbi-humanitar
elmlər*

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MİLLİ TƏHLÜKƏSİZLİK ORQANLARININ
FƏALİYYƏTİNİN HÜQUQİ ƏSASLARI**

A.Z.Abdullaso

AMEA-nın Fəlsəfə və Hüquq İnstitutu

Açar sözlər: Azərbaycan Respublikası, milli təhlükəsizlik, fəaliyyət, hüquqi əsaslar, dövlət orqanları

Ключевые слова: Азербайджанская Республика, национальная безопасность, деятельность, правовые основы, государственные органы

Keywords: Azerbaijan Republic, national security, activity, law basis, bodies of state power

Xülasə: *məqalədə Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik orqanlarının fəaliyyətinin hüquqi əsasları tədqiq edilmişdir. Xüsusilə bu sahəni nizamlayan normativ aktların məzmunu və mahiyyəti açıqlanmışdır. Bununla yanaşı, məqalədə xüsusilə qeyd edilir ki, bu sahədə olan Azərbaycan qanunvericiliyi beynəlxalq hüquq normalarından, o cümlədən beynəlxalq təhlükəsizlik hüququndan irəli gələn hüquq və vəzifələrə tam uyğundur. Xüsusilə də insan hüquqları və əsas azadlıqlarının qorunmasına Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik orqanlarının fəaliyyətində xüsusi önəm verilir.*

Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin qorunması və milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi dövlət orqanlarının fəaliyyətinin əsas prioritet məsələsidir. Bu fəaliyyəti həyata keçirən dövlət orqanları dedikdə, xüsusi ilə Azərbaycan Respublikası xüsusi xidmət-təhlükəsizlik orqanları, silahlı qüvvələri, hərbi birləşmələri və hüquq mühafizə orqanları hesab olunur.

Milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi digər orqanlarla bərabər xüsusi xidmət – təhlükəsizlik orqanlarının da əsas fəaliyyət istiqamətidir. Azərbaycan təhlükəsizlik orqanlarının tarixini üç dövrə bölmək olar; Azərbaycan Demokratik Respublikası dövrü, Sovet dövrü və müstəqil Azərbaycan Respublikası dövrü. Azərbaycan Demokratik Respublikası fəaliyyət göstərdiyi 23 ay ərzində dövlət quruculuğu sahəsində xeyli iş görməyə müvəffəq oldu. Azərbaycan Demokratik Respublikasının təhlükəsizliyinin təmin edilməsi missiyasını da ilk zamanlar ordu öz üzərinə götürmüşdür. 28 mart 1919-cu il tarixdə Azərbaycan Demokratik Respublikasının Hərbi nazirinin və Baş Qərargah rəisinin imzaladıqları 157 sayılı əmrlə Hərbi Nazirliyin Baş Qərargahının general-kvartirmeystr şöbəsinin kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat bölməsi yaradıldı. Azərbaycanın xüsusi xidmət orqanlarının tarixi bu bölmənin yaradılması ilə başladı və sonra Azərbaycanın milli kəşfiyyat və əks-kəşfiyyatı müstəqil qurum kimi fəaliyyətini genişləndirdi.

Sovet dövründə yalnız 50-ci illəri sonlarından etibarən Azərbaycanın təhlükəsizlik orqanlarında milli kadrların təmsil olunması istiqamətində işlər görüldü.

18 oktyabr 1991-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra, Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin əsasında 01 noyabr 1991-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi təsis edildi.

Hazırkı Azərbaycan Respublikası Azərbaycan Demokratik Respublikasının varisi hesab olunduğundan, Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi də ilk milli xüsusi xidmət orqanının varisi olmaqla əsasını Azərbaycan Demokratik Respublikasının Hərbi Nazirliyinin Baş Qərargahının general-kvartirmeystr şöbəsinin kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat bölməsindən götürmüşdür. Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi 01 noyabr 1991-ci il tarixdən yarandığı andan qarşısında duran vəzifələr Azərbaycan Respublikasının suverenliyinə, konstitusiya quruluşuna, müdafiə, iqtisadi, elmi-texniki potensialına, digər həyati əhəmiyyətli maraqlarına qarşı xarici dövlətlərin xüsusi xidmətlərinin və təşkilatlarının, cinayətkar qrupların və ayrı-ayrı şəxslərin kəşfiyyat və digər təxribat-pozuculuq fəaliyyətinin qarşısını almaqdan ibarətdir. Bütün sahələrdə olduğu kimi, Azərbaycanın Milli Təhlükəsizlik orqanlarında da yeni strukturlar yaradılmış, fəaliyyət istiqamətində köklü inkişaf olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının müstəqil, suveren və demokratik dövlət kimi inkişafı naminə milli təhlükəsizlik siyasətinin, o cümlədən cinayətkarlıqla mübarizənin hüquqi əsaslarının möhkəmləndirilməsinə son illər ərzində dövlətimiz tərəfindən xüsusi diqqət yetirilmişdir. Milli Təhlükəsizlik orqanlarının əsas vəzifələrindən biri də Azərbaycana qarşı xarici dövlətlərin xüsusi xidmət orqanlarının təxri-

bat-pozuculuq planlarının, casusluq şəbəkəsinin qarşısının alınması və əməliyyat-axtarış fəaliyyətindən ibarətdir. Ölkəmizin yüksək iqtisadi inkişafı olduğu halda, dövlətimizi istəməyən xarici dövlətlərin xüsusi xidmət orqanları tərəfindən təxribat, pozuculuq, terrorçuluq, transmilli mütəşəkkil cinayətkar dəstələr, narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi, separatizm kimi bəşəri cinayətlərin ölkəmizin ərazisində törədilmə cəhdləri Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik orqanları tərəfindən peşəkar fəaliyyətləri ilə qarşısı alınır. Dövlət müstəqilliyinin bərpa olunmasından sonra xarici xüsusi xidmət orqanlarının ölkəmizdə həyata keçirmək niyyəti ilə kəşfiyyat-pozuculuq fəaliyyəti hallarının aşkar olunması və neytrallaşdırılması istiqamətində Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik orqanları tərəfindən mühüm nailiyyətlər əldə olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik orqanlarının fəaliyyətinin hüquqi əsasını Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, "Milli Təhlükəsizlik haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu, "Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin Əsasnaməsi, Azərbaycan Respublikasının digər normativ-hüquqi aktları və Azərbaycan Respublikası tərəfindən bağlanmış və tərəfdar çıxmış beynəlxalq müqavilə və sazişlər təşkil edir. Milli Təhlükəsizlik orqanlarının fəaliyyətinin hüquqi bazasının gücləndirilməsi istiqamətində atılan addımlardan biri də 27 mart 2004-cü il tarixdə "Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin fərmanı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin Əsasnaməsi"sidir. Əsasnamə dörd hissədən, iyirmi üç maddədən ibarətdir və Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin vəzifələrini, hüquqlarını, fəaliyyətinin təşkilini müəyyənləşdirir [1].

Milli təhlükəsizlik maraqlarının müdafiəsi üzrə tədbirlər sistemində xüsusi yer cinayətkarlıqla mübarizədə təsirli vasitə olan özünün əhəmiyyətli hissəsində cinayət-mühakimə icraatı vəzifələrinin həllinə yönələn əməliyyat-axtarış fəaliyyətinə məxsusdur. Bu nöqteyi-nəzərdən "Azərbaycan Respublikasının Əməliyyat-Axtarış fəaliyyəti haqqında" 28 oktyabr 1999-cu il tarixli üç fəsildən, iyirmi bir maddədən ibarət qanunu qəbul olunmuşdur. [2] Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsi 01 sentyabr 2000-ci il tarixdə qüvvəyə minmiş, on bir bölmə, əlli səkkiz fəsil, beş yüz iyirmi bir maddədən ibarət məcəllənin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu və həmin qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25 avqust 2000-ci il tarixli fərmanında Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik orqanlarının səlahiyyətlərinə aid edilmiş normaların təyinatı dəqiq müəyyənləşdirilmişdir.

Fərmanda Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin; 52.3, 215.2, 215.6.1, 215.6.2, 215.7.1, 215.7.4, 318.3, 391.10.2, 406.3.2, 214.2.1, 214.2.2 maddələri göstərilmiş, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 215.5-ci maddəsinə uyğun olaraq cinayət işləri üzrə ibtidai istintaq Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi tərəfindən, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 214, 214-1, 216, 219, 270 və 271-285-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərə dair işlərin təhqiqatı, istintaqı Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi tərəfindən, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətə dair işi başlamış Azərbaycan Respublikasının hüquq – mühafizə orqanlarından biri və ya Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi tərəfindən aparılması göstərilmişdir [3].

Yuxarıda göstərilənlərə əsaslanaraq Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsində göstərilən normaların Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik orqanlarının təhqiqat-istintaq fəaliyyətində hüquqi əsasları kimi qəbul etmək olar. Göstərilən normalarda ittiham orqanının prosessual hərəkətlərini tənzimlənməsi ilə yanaşı, "İnsan hüquq və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında" 04 noyabr 1950-ci il tarixli Avropa Konvensiyasına uyğundur və heç bir ziddiyyət təşkil etmir. Bu konvensiya Azərbaycan Respublikasının 25 dekabr 2001-ci il tarixli 236-IIQ nömrəli qanunu ilə ratifikasiya edilmişdir. Göründüyü kimi, Dövlət milli təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində qəbul etdiyi normaların milli təhlükəsizlik maraqları ilə yanaşı, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında öz əksini tapmış insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin təmin olunmasına da yönəldilmişdir. Beləliklə, bu məsələlər həm beynəlxalq hüquqi normalarla həm də bu normaların dövlətdaxili hüquqa implementasiya olunmuş müddəaları ilə nizamlanır.

Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik orqanlarının qarşısında, həmçinin dövlət sirri təşkil edən məlumatların qorunması, dövlət əhəmiyyətli obyektlərin, hərbi bazaların təhlükəsizliyi ilə əlaqədar kəşfiyyat-əməliyyat məlumatlarının əldə olunması, odlu silah və döyüş sursatının beynəlxalq qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizə, beynəlxalq terrorizmə qarşı, transmilli mütəşəkkil cinayətkar dəstələrlə mübarizənin aparılması kimi mühüm əhəmiyyət kəsb edən vəzifələr durur. Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik orqanlarının həyata keçirdiyi kəşfiyyat, əməliyyat-axtarış tədbirləri nəticəsində məxfi məlumatların əldə olunması, Azərbaycan Respublikasının "Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti" haqqında qanunu və Azərbaycan Respublikasının "Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti" haqqında qanunu ilə tənzimlənir.

Eynilə də diplomatik nümayəndəliklərimizdə dövlət sirri təşkil edən məxfi məlumatların təhlükəsizliyinin təmin olunması Milli Təhlükəsizlik orqanlarının fəaliyyətinin tərkib hissəsidir. Dövlət sirri təşkil edən məlumatların məxfiçiliyi və bu barədə məsuliyyət "Dövlət sirri haqqında" Qanunda və digər qanunvericilik normalarında göstərilir. Azərbaycan Respublikasının "Dövlət sirri haqqında" Qanunu 07 sentyabr 2004-cü il tarixdə qəbul olunmuş və qanun yeddi fəsildən, otuz iki maddədən ibarətdir [4].

Dövlət sirri təşkil olunan məxfi məlumatların təhlükəsizliyi Azərbaycan Respublikasının Dövlət sirri haqqında qanununa əsasən Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik orqanlarının səlahiyyətlərinə aiddir.

Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizliyinə qarşı yönəlmiş cinayət əməllərinin məsuliyyəti Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində göstərilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi 01 sentyabr 2000-ci il tarixində qüvvəyə minmişdir [5]. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi on iki bölmədən, otuz beş fəsildən, 353 maddədən ibarətdir.

Bununla əlaqədar bildiririk ki, milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi üzrə dövlət orqanlarının fəaliyyətinin əsasları "Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyasına, "Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik haqqında" Qanununa, "Azərbaycan Respublikasının Kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat fəaliyyəti haqqında" Qanununa, "Azərbaycan Respublikasının Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında" Qanununa, "Azərbaycan Respublikasının Dövlət sirri haqqında" Qanununa, "Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin Əsasnaməsi" nə əsasən həyata keçirilir. Eyni zamanda beynəlxalq təhlükəsizlik hüququndan bizə məlumdur ki, beynəlxalq təhlükəsizliyin təmin olunması istiqamətində beynəlxalq münasibətlərin bütün sahələrində təhlükəsizliyin təmin olunması məqsədi ilə beynəlxalq hüququn subyektləri tərəfindən birgə qəbul etdikləri çoxsaylı beynəlxalq müqavilələrə, BMT Nizamnaməsinin prinsiplərinə əsasən; "Güc tətbiq etməmək və ya güclə hədələməmək prinsipi", "Dövlətin daxili yurisdiksiyasında olan işlərə qarışmamaq prinsipi", "Xalqların hüquq bərabərliyi və özünümüəyyən etmə prinsipi", "Beynəlxalq hüququn prinsipləri haqqında" 1970-ci il Deklarasiyasına, BMT Baş Məclisinin 1985-ci ildə qəbul etdiyi "Beynəlxalq iqtisadi təhlükəsizlik haqqında" qətnamələri və s. (burada; siyasi təhlükəsizlik sistemləri, hərbi təhlükəsizlik sistemləri, iqtisadi təhlükəsizlik sistemləri, ekologiya və enerji təhlükəsizlik sistemləri və bu istiqamətdə qəbul olunan çoxsaylı beynəlxalq müqavilələri və konvensiyaları göstərmək olar) hüquqi qüvvəsi olan sənədlərə istinadən həyata keçirilir.

Ədəbiyyat

1. "Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi haqqında Əsasnamə", "Təhlükəsizlik Xidməti: normativ-hüquqi aktlar toplusu". Bakı, "Hüquq ədəbiyyatı", 2004.
2. "Azərbaycan Respublikasının Əməliyyat-Axtarış fəaliyyəti haqqında" Qanunu, Bakı, Qanun, 2008
3. "Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi", Bakı, "Digesta" nəşriyyatı, 2009
4. "Azərbaycan Respublikasının Dövlət sirri haqqında" Qanunu. Bakı, "Hüquq Ədəbiyyatı" nəşriyyatı, 2005
5. "Azərbaycan Respublikası qanunvericilik toplusu. Bakı, 2000-ci il №5, maddə 323.

Аннотация

**Правовые основы деятельности органов национальной безопасности
Азербайджанской Республики
А.З.Абдулласой**

В статье рассматриваются правовые основы деятельности органов государственной безопасности Азербайджанской Республики. Особое внимание было уделено раскрытию содержания и сущности нормативных актов, регулирующих эту сферу. Наряду с этим, в статье особо отмечается, что в этой области азербайджанское законодательство полностью соответствует правам и обязанностям, исходящим из международно-правовых норм, в том числе из норм права международной безопасности. Особенно в области защиты прав и основных свобод человека. В статье уделяется особое внимание рассмотрению деятельности органов национальной безопасности.

Summary

**Legal basis of activity of the national security bodies of the Azerbaijan Republic
A.Z.Abdullaso**

The article considers the legal bases of the state security bodies of the Azerbaijan Republic. Particular attention was paid to the disclosure content and spirit of regulations governing this area. Along with this, the article emphasizes that in this area the Azerbaijani legislation is fully consistent with the rights and obligations emanating from the norms of international law, including the law of international security. Especially in the field of protection of human rights and fundamental freedoms. The article pays special attention to the consideration of the activities of national security.

MÜNDƏRİCAT

Hərbi - nəzəri elmlər

Silahlı qüvvələrdə tərbiyə sisteminin konseptual əsasları <i>H.K.Piriyev, M.Rəsulov</i>	6
Silahlı Qüvvələrin zabit heyətinin say tərkibinin planlaşdırılması üzrə modelləşdirilmə <i>C.İ.Məmmədov</i>	11
İnformasiya çatışmazlığı şəraitində bölmələrin idarə edilməsinin optimallaşdırılması <i>Ə.B.Paşayev, E.N.Səbzıyev, Ə.M.Talıbov</i>	15
Döyüş imkanlarının müəyyən edilməsi metodikalarının təhlili <i>A.Ə. Əliyev, A.A.Bayramov</i>	20
Qoşunların avtotexniki təminatı sisteminin idarə edilməsində informasiya emalının optimallaşdırılması <i>Ə.M.Talıbov</i>	25
Azərbaycan Respublikasının xarici dövlətlərlə hərbi-texniki əməkdaşlığı <i>G.M.Bağirova</i>	30
Müasir peyk-naviqasiya cihazları ilə 1942-ci il koordinat sistemli topoqrafik xəritələr üzrə iş prosesində ortaya çıxan xətlər <i>İ. Musayev</i>	34
Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrində döyüşün və döyüşə hazırlığın yüksəldilməsi prosesində əməliyyat imkanları konsepsiyası proqramının tətbiqi <i>R.Ə.Şükürov</i>	42
ABŞ, NATO ölkələri və Rusiya Federasiyasının SQ-də taktiki qrupların tətbiqi təcrübələrinin müqayisəli təhlili <i>S.M.Babayev, A.A. Bayramov</i>	48
Son dövrlərdə aparılmış hərbi əməliyyatlarda düşməne atəşlə zərərvermanın təhlili <i>T.N. Mikayılov, S.A.Valehov</i>	52
Müharibə cinayətləri beynəlxalq cinayət mühakimə orqanlarının yurisdiksiyasında <i>Ə.V.Allahverdiyev</i>	58
“METSAMOR” AES-da baş verə biləcək qəza zamanı Azərbaycan Respublikasının ərazisində radioaktiv çirklənmənin yayılmasında relyef və küləklərin təsiri <i>Q.Q.Mənsiyev, A.A.Bayramov</i>	67
Gənclərin vətənpərvərlik tərbiyəsi <i>M.M.Rəsulov</i>	71
Azərbaycanda IX-XVI əsrlərdə hərbi sənətində hərbi strategiyanın bəzi məsələləri <i>S.H.Məmmədov</i>	76
Təhlükəsizlik və pilotsuz aviasiya komplekslərinin regional istifadə perspektivləri <i>T.R.Cəfərzadə</i>	81
Hərbi əməliyyat vahidlərinin məlumat şəbəkəsi mühitində uzlaşdırılması <i>Q.H.Orucov</i>	85
Ərazinin müşahidə şəraitinin CİS texnologiyaları ilə tədqiqi imkanları <i>Y.Ə.Nəsibov, R.R.Əmənov</i>	90
Milli xarakter və hərbi kadrların hazırlanması problemi <i>F.Quliyev</i>	95
Ağrılıq qüvvəsinin təsiri altında mərminin müntəzəm dəyişən hərəkətinin təhlili <i>E.X.Məmmədov</i>	102
Hərbi təhsil müəssisələrində pedaqoji kadr hazırlığının təkmilləşdirilməsi əsaslarının sistemli analizi <i>M.P.Həmidov, Q.N.Vəliyev</i>	106

Hərbi təhsil müəssisələrinə namizədlərin peşəkar seçiminin sosial-psixoloji və psixosomatik əsasları <i>M.P.Həmidov, M.A.Həsənova, Q.N.Vəliyev</i>	111
Müasir müharibələrdə cəsarət və düşüncənin nisbəti <i>S.C.Hüseynova</i>	115

H ə r b i - t e x n i k i e l m l ə r

Görünməyən obyektlərin yerinin akustik metodla təyini <i>T.A.Əliyev, E.Həşimov, Ə.B.Paşayev, E.N.Səbzliyev</i>	119
Hərbi məktəblərdə taktiki təlim və məşqlərin keçirilməsi üçün simulyatorların yaradılması imkanları <i>H.Piriyev, Ə.B.Paşayev, E.N.Səbzliyev</i>	123
Seysmolokasiya metodu ilə düşmənin görünməyən zirehli texnikasının hərəkətinin aşkar edilməsi <i>E.Q. Həşimov, A.A. Bayramov</i>	128
Hərbi təyinatlı telekommunikasiya sistemlərinin effektivliyinin yüksəldilməsi üsullarının analizi <i>B.Q.İbrahimov, A.H.Həsənov</i>	133
Məhdudgörmə şəraitində düşmənin kəşfiyyat-diversiya qruplarını aşkar etmə qurğusu <i>A.R.Nastakalov</i>	141
Radiotexniki sistemlərdə maneəyədavamlı siqnalların parametrlərinin analizi <i>B.Q.İbrahimov, Y.S.İsayev</i>	145
Daxili silindrik sürtmə prosesində qalıq gərginliyinin formalaşma qanunauyğunluğu <i>Ə.Ş.Sarvan, Ə.M. Talibov</i>	150
Aktiv kamuflyaj texnologiyaları <i>R. Əsgərov, Y.A. Əmənov, Y.B. Talibov</i>	154
Piyada və tank əleyhinə minaların məsafədən qaz-qırma şırnağı ilə aşkarlanma və məhv edilmə üsulu <i>S.Məlikov</i>	157
Geostasionar peyklərdən müşahidə zamanı sualtı gəmidən buraxılmış raketin alovunun günəş parıltısından fərqləndirilməsi metodu <i>R.H.Qardaşov</i>	161
Hərbi təyinatlı intellektual axtarış sisteminin işlənməsi <i>M.M.İsayev, İ.Ə.İsgəndərov, M.Ə.Əliyev, N.X.Bədəlova</i>	167
C₀Fe əsaslı amorf ərintilər üçün ekvatorial Kerr effektinin spektral asılılıqları <i>T.M.Pənahov, A.Ə.İsayeva</i>	170
Fe-Co amorf ərintilərin səthinin relyefinin atom qüvvə mikroskopu vasitəsi ilə öyrənilməsi <i>T.M. Pənahov, D.M. Qafarova</i>	172
Amorf metallik ərintilərin səthi kristallaşmasının tədqiqi <i>T.M.Pənahov, N.M.Rəfiyev</i>	175
Qoşunlarda mövcud istehkam qurğularının konstruktiv imkanlarının təhlili <i>R.Əliyev</i>	178
Düşmənin artilleriya vasitələrinin döyüş mövqelərinin yüksəkeffektivli akustik lokasiya sistemlərinin yaradılması üzrə kompleks tədqiqatlar <i>N.A.Abdullayev</i>	184
Hərbi sənaye kompleksində elmi fəaliyyətin inkişaf prioritetlərinin təyini <i>N.A.Abdullayev, R.N.Abdulov, Ə.F.Məmmədova, M.M.Abbasova</i>	186

Milli təhlükəsizlik və hərbi-humanitar elmlər

Azərbaycanda hərbi təhsil: təşəkkülü və inkişafı <i>P.K. Piriye</i>	189
Siyasi təhlükəsizlik - milli təhlükəsizliyin tərkib hissəsi kimi <i>B.Ş.Quliyev</i>	194
Beynəlxalq təhlükəsizlik hüququ: anlayışı və prinsipləri <i>E.Ə.Əliyev</i>	198
Hərbi hüququn anlayışı, mahiyyəti və mənbələri <i>N.C. Hüseyinov</i>	202
NATO ölkələrinin hərbi təhsil sistemi <i>A.Q.İsmayılov</i>	207
Azərbaycan Respublikasının milli maraqlar kompleksinin formalaşması <i>C.Qasimov</i>	211
Milli təhlükəsizlik sistemində dövlətin informasiya təhlükəsizliyinin rolu və yeri <i>Y.Əməşov</i>	216
Azərbaycan ərazisinin son 11 il ərzində (2003-2014-ci illər) seysmikliyi <i>Q.C.Yetirmişli, E.S.Qaravəliyev</i>	222
Azərbaycanın sərhəd təhlükəsizliyinin təmin olunmasında peşəkar sərhədçi kadrların hazırlanmasının zəruriliyi <i>Q.A. Əsgərov</i>	228
Hərbçi davranışında özünütənzimləmənin rolu <i>E.İ. Şəfiyeva</i>	233
Zabitin idarəetmə fəaliyyətinin psixoloji təhlili <i>E.Musayev</i>	236
Xüsusi təyinatlı ali təhsil müəssisələrində ingilis dilinin tədrisində ortaya çıxan çətinliklər <i>B.Məmmədov, N.Xəlilova</i>	243
Hərbi sahənin inkişafında hərbi kəşfiyyat <i>V.M.Məmmədov</i>	248
Hərbi hüquq: nailiyyətlər, mövcud vəziyyət, aktual problemlər və onların həlli <i>R.İ.Kişiye</i>	255
Ölkənin hərbi təhlükəsizliyinin mahiyyəti barədə müasir anlayışlar <i>E.M.Səmədov</i>	258
Müasir şəraitdə hərbi-psixoloji xidmətin əhəmiyyəti <i>E.İ. Şəfiyeva</i>	264
“Soyuq müharibə”nin başa çatması və NATO-nun yeni strateji yanaşmaları <i>X.İ.İskəndərov</i>	269
Siyasi liderlik və siyasi elitanın mahiyyəti <i>Ş.Bağirov</i>	277
Ekoloji təhlükəsizlik – ölkənin milli təhlükəsizliyinin tərkib hissəsi kimi <i>C.H. Sultanov</i>	281
Milli maraqların və təhlükəsizliyin təmin edilməsində Heydər Əliyevin rolu <i>N.S.Əhmədov, A.A.Musayev, M.Q.Əmrahov</i>	284
Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti sferasında Azərbaycan Respublikasının dünya dövlətləri və beynəlxalq birliklərlə bəzi əməkdaşlıq məsələləri <i>E.Nəbiyev</i>	289
Qloballaşma və təhlükəsizlik <i>Z.N.Nəcəfov</i>	292
Postmodernizm dövründə dövlətin milli təhlükəsizliyi <i>D.S.Həşimov</i>	295

Silahli münaqişələr hüququnun yaranma tarixi və mahiyyəti <i>Q. Z. Ramazanov</i>	298
Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik orqanlarının fəaliyyətinin hüquqi əsasları <i>A.Z.Abdullayev</i>	306
Azərbaycanda qədim və orta əsrlərdə hərbi və mülki ədalət mühakiməsi zamanı maddi sübutlardan istifadə məsələləri <i>S.Y.Qasimov, S.H.Məmmədov</i>	310
Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda gəmilərin təhlükəsiz üzməsində mayakların rolu <i>Ə.M.Quliyev</i>	315
Müharibə və fəvqəladə hallar dövründə ölkə iqtisadiyyatının səfərbərliyinin konseptual əsasları <i>B.Ə.Məmmədov, R.Ə.Talıbov</i>	320

Hərbi təbabət elmləri

NATO qoşunlarında aparılan sanitariya-epidemioloji kəşfiyyatın bəzi xüsusiyyətləri <i>F.T.Meybəliyev</i>	330
Hospitaldankənar pnevmoniya və kəskin respirator virus infeksiyası. Oxşar kliniki problemə birgə baxış <i>S.Y.Məmmədov, R.R. Möhsünov</i>	333
Hərbi-tibbi təminat sisteminin inkişafında bəzi mühüm istiqamətlər <i>D.S.Məmmədov</i>	338
Kəllə və baş beynin müxtəlif tipli odlu silah yaralanmaları zamanı adekvat neyrocərrahi taktikanın seçilməsi <i>N.İ.İsayev, E.H.Həsənov, Ç.B.Əlləzov, Z.Y.Ramixanov, C.F.Əliyev</i>	343
Döyüş yaralanmalarında ölüm hallarının analizinin (2001-2011), döyüş travmalarının gələcək müalicəsindəki əhəmiyyəti <i>N.A.Əliyev, F.Ə.Babayev, H.C.Cəfərov</i>	346
Dağ-səhra şəraitində döyüş əməliyyatları zamanı tibbi yardımın cərrahi aspektləri <i>N.A.Əliyev, F.Ə.Babayev, H.C.Cəfərov</i>	351
Elektromaqnit şüalarının şəxsi heyətin sağlamlığına və ətraf mühitə təsir xüsusiyyətləri <i>N.A.Əliyev, A.Ə.Məmmədov, T.A.Məmmədov</i>	355
SQ MKH septik cərrahiyyə bölməsində ozonoterapiyanın istifadəsinin ilkin nəticələri <i>Ş.A.Tahirov, T.İ.Nizamov, V.V. Həsənov, Ə.İ. İsayev, A.T. Nizamov</i>	361

ELMI MƏQALƏLƏRİN TƏRTİB EDİLMƏSİNƏ DAİR TƏLƏBLƏR

Təqdim edilən məqalələr jurnalın elmi istiqamətinə (hərbi-nəzəri elmlər, hərbi xüsusi elmlər, hərbi təbabət, milli təhlükəsizlik) uyğun, aktual elmi problemlərə aid tədqiqatların ilk dəfə dərc olunması üçün nəzərdə tutulmuş materiallara malik olmalıdır. Məqalələr üç dildə (Azərbaycan, rus və ya ingilis) təqdim edilə bilər.

Məqalə MS WORD mətn redaktorunda 12-lik Times New Roman şrifti ilə yığılmalı, sətirlərarası məsafə 1 olmalıdır. Məqalənin birinci səhifəsinin yuxarı sol tərəfində UOT (PACS) indekslər göstərilməlidir. Mətnin əvvəlində məqalənin adı, müəllif(lər) haqqında məlumat (onların adı tam şəkildə, elmi dərəcəsi, elmi adı və hərbi xidmətdə olanlar üçün hərbi rütbəsi), müəllif(lər)in işlədiyi müəssisə(lər) və həmin müəssisə(lər)in ünvan(lar)ı, müəllif(lər)in elektron poçt ünvan(lar)ı qara rəngli qalın şriftlə verilməlidir. Bu məlumatlardan sonra üç dildə (Azərbaycan, rus, ingilis) 5–6 sözdən ibarət açar sözlər, daha sonra isə məqalənin yazıldığı dildə qısa xülasə (100 sözdən çox olmamaqla) göstərilməlidir. Xülasədə tədqiqat işinin mahiyyəti, müəllif(lər)in aldıkları elmi nəticələr, işin elmi cəhətdən yeniliyi, tətbiqi əhəmiyyəti və s. yığcam şəkildə öz əksini tapmalıdır.

Məqalənin mətni 6–10 səhifə (A4 formatında) həcmində olmalı, səhifələrdə isə sağ tərəfdən 10 mm, sol tərəfdən 30 mm, yuxarı və aşağıdan 20 mm boş məsafə saxlanmalıdır. Səhifələrin nömrəsi səhifənin aşağı hissəsinin sağ tərəfində qoyulmalıdır. Cədvəllər, qrafiklər, diaqramlar, şəkillər və fotolar mətnin daxilində yerləşdirilməklə məqaləyə daxil edilə bilər.

Elmi məqalədə mövzu üzrə qısa təhlil verilməli, onun aktuallığı əsaslandırılmalı, həll olunmalı məsələlər açıqlanmalı və onların həlli yolları göstərilməli, əldə edilən nəticələr, işin elmi cəhətdən yeniliyi, tətbiqi əhəmiyyəti, iqtisadi səmərəsi və s. aydın şəkildə verilməlidir.

Elmi mənbələrə edilən istinadlar mətnə kvadrat mötərizədə verilməlidir (məsələn, [1] və ya [1, səh.119]). Məqalənin sonunda verilən ədəbiyyat siyahısı istinad olunan ədəbiyyatların mətndəki ardıcılığı ilə nömrələnməlidir. Ədəbiyyat siyahısında son 10 ildə nəşr edilmiş elmi məqalələrə, monoqrafiyalara və digər etibarlı mənbələrinə üstünlük verilməlidir.

İstinad olunan mənbənin biblioqrafik təsviri verilərkən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının "Dissertasiyaların tətbiqi qaydaları" barədə qüvvədə olan Təlimatının "İstifadə edilmiş ədəbiyyat" bölməsinin 10.2–10.4.6 bəndlərinin tələbləri əsas götürülməlidir.

"İstifadə edilmiş bəndlərinin ədəbiyyat"dan sonra məqalənin adı, müəlliflər haqqında məlumat və xülasə məqalənin yazıldığı dildən əlavə, yuxarıda qeyd edilmiş daha iki dildə verilməlidir.

Məqalənin sonunda məqalə müəllif(lər)ini əlaqə saxlamaq üçün telefon nömrələri göstərilməlidir. Müəllif(lər) məqaləni çapa tövsiyə edən kafedra və ya təşkilatın iclas protokolundan çıxarışı, məqalənin A4 formatında çap olunmuş nüsxəsini, o cümlədən onun elektron variantı yazılmış CD və ya DVD diski təqdim etməlidir.

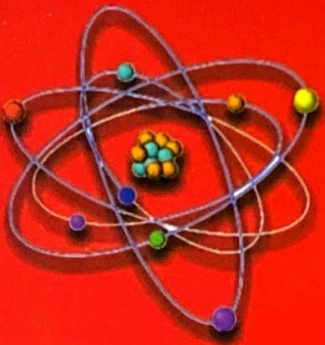
Çapa imzalanıb 07.10.2015. Ofset çap üsulu.

Formatı 60x84 ¹/₈. Fiziki ç.v.46. Sifariş 517.

Hərbi Nəşriyyatın mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, akademik Ş.Mehdiyev küçəsi,
«Qızıl Şərq» hərbi şəhərçiyi

Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Hərbi Akademiyası

№ 1(1)